

36/2013

Arviomuistio viittomakielilain tarpeesta

Lausuntotiivistelmä

Bedömningspromemoria om behovet av en teckenspråkslag

Sammandrag av utlåtandena

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

Arviomuistio viittomakielilain tarpeesta

Lausuntotiivistelmä

Bedömningspromemoria om behovet av en teckenspråkslag

Sammandrag av utlåtandena

10.7.2013

Julkaisun nimi Arviomuistio viittomakielilain tarpeesta
Lausuntotiivistelmä

Tekijä Maria Ranta-Muotio

**Oikeusministeriön
julkaisu** 36/2013
Mietintöjä ja lausuntoja

OSKARI numero OM 9/58/2012 **HARE numero** OM041:00/2012

ISSN-L 1798-7105
ISSN (PDF) 1798-7105
ISBN (PDF) 978-952-259-315-3

URN URN:ISBN:978-952-259-315-3
Pysyvä osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-315-3>

**Asia- ja avain-
sanat** viittomakieli, kielilainsäädäntö, perusoikeudet

Tiivistelmä Perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla. Erityislainsäädäntöön sisältyy säännöksiä, jotka koskevat viittomakieltä ja viittomakieltä käyttävien henkilöiden oikeuksia.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaan kehitetään viittomakielisten oikeuksien toteutumista ja selvitetään mahdollisuus säätää viittomakielilaki. Tämän kirjauksen pohjalta oikeusministeriössä on laadittu arviomuistio, jossa käsitellään eri vaihtoehtoja viittomakielisten kielellisten oikeuksien edistämiseksi. Muistiin mukaan mahdollisia toimintatapoja voisivat olla nykyisen lainsäädännön toimivuuden ja soveltamisen parantaminen, olemassa olevan lainsäädännön kehittäminen tai erillisen viittomakielilain säätäminen.

Arviomuistiosta pyydettiin lausuntoja useilta tahoilta. Tässä lausuntotiivistelmässä tuodaan esiin keskeisimpiä lausunnoissa esitetyjä näkökohtia.

SISÄLLYS

1	Johdanto	8
2	Yleistä lausunnoista	9
3	Lausunnonantajien näkemyksiä	10

1 Johdanto

Viittomakieltä käyttävien kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien kansallisena lähtökohdaksi voidaan pitää perustuslain 17 §:n 3 momenttia. Säännöksen mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla. Myös muilla perusoikeussäännöksillä on yhtymäkohtia viittomakielisten kielellisiin oikeuksiin. Eri hallinnonaloja koskevaan erityislainsäädäntöön sisältyy useita säännöksiä, jotka koskevat viittomakieltä ja viittomakieltä käyttävien henkilöiden oikeuksia.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaan *kehitetään viittomakielisten oikeuksien toteutumista ja selvitetään mahdollisuus säätää viittomakielilaki*. Tähän kirjaukseen perustuva viittomakielisten kielellisiä oikeuksia koskeva selvitys on käynnistetty oikeusministeriössä vuonna 2012. Kuurojen Liitto ry:n alustavan kartoituksen pohjalta oikeusministeriössä on laadittu arviomuistio, jossa käsitellään eri vaihtoehtoja viittomakielisten kielellisten oikeuksien edistämiseksi. Muistion mukaan mahdollisia toimintatapoja voisivat olla nykyisen lainsäädännön toimivuuden ja soveltamisen parantaminen, olemassa olevan lainsäädännön kehittäminen tai erillisen viittomakielilain säätäminen.

Arviomuistiosta saatiin yhteensä 18 lausuntoa. Lausunnon antoivat seuraavat tahot:

- Finlandssvenska teckenspråkiga rf
- Jyväskylän yliopisto
- Kansaneläkelaitos (Kela)
- Kieliasiain neuvottelukunta
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko / Kirkkohallitus
- Kotimaisten kielten keskus
- Kotimaisten kielten keskus / Viittomakielen lautakunta
- Kuuloliitto ry
- Kuurojen Liitto ry
- Liikenne- ja viestintäministeriö
- Opetushallitus
- Opetus- ja kulttuuriministeriö
- Sisäasiainministeriö
- Sosiaali- ja terveysministeriö
- Suomen Kuntaliitto / Opetus- ja kulttuuriasiat sekä sosiaali- ja terveysasiat
- Suomen Kuurosokeat ry
- Ulkoasiainministeriö
- Yleisradio Oy (Yle)

Tässä lausuntotiivistelmässä tarkastellaan lausunnoissa esitettyjä näkökohtia.

2 Yleistä lausunnoista

Lausuntojen perusteella voidaan yleisesti todeta, että viittomakielisten kielelliset oikeudet toteutuvat eritasoisesti hallinnon eri aloilla ja maan eri osissa. Edelleen olisi tärkeää vaikuttaa asenteisiin ja lisätä tietoisuutta viittomakielistä koulutuksella, tiedottamisella ja myös viittomakielisten oikeuksia selventämällä. Eri hallinnonalojen välinen yhteistyö on tärkeää. Ongelmalliseksi koetaan, ettei viittomakielisten palveluiden kehittäminen ole selkeästi minkään hallinnonalan päävastuulla.

Lausunnonantajat ovat nostaneet esiin eri hallinnonaloja koskevan erityislainsäädännön kehittämistarpeita. Useimmissa lausunnoissa korostetaan, että on syytä käydä läpi viittomakielisiä koskevaa erityislainsäädäntöä ja arvioida siihen tehtävien muutosten tarpeellisuutta. Viittomakielisiä koskevaa lainsäädäntöä tulisi kehittää osana eri hallinnonalojen kehittämistyötä.

Joissakin lausunnoissa kiinnitetään huomiota esimerkiksi siihen epäkohtaan, etteivät Jyväskylän yliopiston viittomakielisestä luokanopettajakoulutuksesta valmistuneet ole päteviä kuulovammaisten tai viittomakielisten opettajiksi. Myös suomenruotsalaisen viittomakielen asemaan on lausunnoissa kiinnitetty huomiota. On muun muassa todettu, ettei esimerkiksi opetuksessa ja tulkikoulutuksessa ole henkilö- eikä materiaalisia resursseja toteuttaa kaikkia palveluja myös suomenruotsalaisella viittomakielellä.

Useissa lausunnoissa puolletaan viittomakieliä koskevan lyhyen erillislain säätämistä erityislainsäädännön lisäksi. Viittomakielilaki olisi yleislaki, joka tukisi osaltaan viittomakielisten oikeuksien huomioimista eri hallinnonaloilla. Mahdollisella yleislailla tulisi kehittää, ei heikentää, voimassa olevaan erityislainsäädäntöön sisältyvien viittomakieliä koskevien säännösten sisältöä. Lain valmistelussa olisi tärkeää tarkastella viittomakielisiä koskevan lainsäädännön kokonaisuutta ja kuulla viittomakielistä yhteisöä. Lausunnoissa kiinnitetään huomiota myös YK:n vammaisten oikeuksia koskevan yleissopimuksen merkitykseen sekä viittomakielisten oikeuksien valvontaan.

3

Lausunnonantajien näkemyksiä

Liikenne- ja viestintäministeriön lausunnossa todetaan, että oikeus viestintään ja tiedonsaantiin on kaikkien kansalaisten perusoikeus, jonka toteutuminen edellyttää, että viestintäpalvelut ovat esteettömiä kaikille. Ministeriö on vuonna 2011 perustanut esteettömien viestintäpalveluiden seurantaryhmän. Selvitysten perusteella on todettu, että julkisen hallinnon sivustojen saavutettavuuden taso vaihtelee. Liikenne- ja viestintäministeriön toimenpideohjelmassa 2011–2015 ovat yhtenä toimenpiteenä esteettömyyskartoitukset julkishallinnon verkkosivujen osalta. Julkisten verkkosivujen kartoituksia on tarkoitus suorittaa säännöllisin väliajoin. Erityisesti valtiovarainministeriön JulkiICT-hankkeen yhtenä tarkoituksena on edistää julkishallinnon verkkosivujen kehittämistä.

Yleisradio Oy:stä annetussa laissa (1380/1993, muut. 635/2005) on Ylen nimenomaiseksi velvollisuudeksi säädetty palvelujen tuottaminen muun muassa viittomakielellä. Liikenne- ja viestintäministeriön vuosina 2009 ja 2012 tekemien selvitysten mukaan Ylen tekstitettyjen ohjelmien määrä on lisääntynyt.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan lainsäädäntöön sisältyy viittomakieltä koskevia säännöksiä. Ministeriössä on myös käynnissä säädöshankkeita ja muita toimia, joilla on yhtymäkohtia viittomakielen asemaan ja kielellisten oikeuksien kehittämiseen. Ministeriö on antanut Opetushallituksen tehtäväksi viittomakielisten opetusjärjestelyjä koskevan selvityksen, joka toteutetaan yhteistyössä Kuurojen Liitto ry:n kanssa. Ministeriön asettama varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmä käsittelee työssään eri kieli- ja kulttuuriryhmiin, myös viittomakielisiin, kuuluvien lasten varhaiskasvatusta koskevia mahdollisia säädösmuutostarpeita.

Esiopetuksen, perusopetuksen ja lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteet valmistuvat vuoden 2014 loppuun mennessä. Osana käynnissä olevaa opetussuunnitelman perusteiden valmistelutyötä on asetettu työryhmiä. ”Muu äidinkieli” -työryhmä laatii ehdotuksen muun muassa vuosiluokkien 1–9 viittomakielen ja kirjallisuuden osuudeksi ja niihin liittyväksi tukiaineistoksi. Hallitusohjelman mukaisesti on käynnistetty myös lukiokoulutuksen valtakunnallisten tavoitteiden ja tuntijaon uudistaminen. Viittomakielen huoltoa ja tutkimusta on vahvistettu vuoden 2012 alusta kokoamalla resursseja Kotimaisten kielten keskukselta Kuurojen Liittoon. Viittomakielen opetus, tutkimus ja harjoittelukoulu ovat Jyväskylän yliopiston valtakunnallisena erityistehtävänä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan viittomakielisten oikeuksien toteutumista voidaan parantaa kehittämällä erityislainsäädäntöä ja sen soveltamista. Viittomakieltä koskevien säännösten erottaminen hallinnonalan lainsäädännöstä ei ole tarkoituksenmukaista, eikä se välttämättä edistäisi viittomakielisten oikeuksien toteutumista. Opetus- ja kulttuuriministeriön näkökulmasta myös tiiviin yleislain säätäminen viittomakielisten oikeuksista on mahdollista. Yleislakia tulee kuitenkin edelleen täydentää eri hallinnonalojen erityislainsäädäntöä kehittämällä.

Sisäasiainministeriön mukaan erillisen viittomakieltä koskevan lyhyen yleislain säätäminen viittomakielisten henkilöiden oikeuksien turvaamiseksi ja valvonnan tehostamiseksi on tarpeellista. Lakia valmisteltaessa tulee ottaa huomioon yhdenvertaisuus- ja syrjimättömyysnäkökohdat sekä YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen määräykset, jotka saattavat edellyttää viittomakieltä koskevan lainsäädännön läpikäyntiä. Erityistä huomiota on kiinnitettävä suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävien oikeuksien toteutumiseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa esitystä, jonka mukaan jokainen ministeriö kehittää omaa erityislainsäädäntöään ja sen soveltamiskäytäntöjä sekä ottaa siinä paremmin huomioon viittomakielisten kehittyvät tarpeet. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportissa olevaan lakiehdotukseen sisältyy sosiaalihuollon kieltä koskeva säännös, jonka mukaan asiakkaalla tulee olla mahdollisuus asiansa laatu ja siihen liittyvät olosuhteet huomioiden muodostaa riittävä käsitys asiansa hoitamiseen liittyvien toimien sisällöstä ja merkityksestä. Tämä koskisi tilanteita, joissa sosiaalihuollon henkilöstö ei hallitse asiakkaan käyttämää kieltä taikka asiakas ei aisti- tai puhevamman vuoksi voi tulla ymmärretyksi. Ehdotuksella vahvistettaisiin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 5 §:n sääntelyä, joka koskee muun muassa viranomaisen neuvontavelvollisuutta ja velvollisuutta huolehtia tulkkauksesta. Lakiesitys ei sisällä kunnille uutta velvollisuutta järjestää sosiaalipalveluja viittomakielellä, vaan kunnan velvollisuus koskee tulkkauksesta huolehtimista.

Ministeriön mukaan kunnissa ei synny riittävää sosiaali- ja terveydenhuollon osaamista viittomakielisten hoidosta ja palveluista. Viittomakielisten palvelujen järjestämisvelvoite voisi johtaa valtakunnallisesti keskitettyyn palveluun, mikä ei tue lähipalveluperiaatetta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Viittomakielentaitoisia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattitutkinnon suorittaneita henkilöitä ei ole käytettävissä, ja viittomakielisten palvelujen järjestämisvastuu saattaisi johtaa niiden laadun heikkouteen. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö tuntee toimintaansa määrittelevän erityislainsäädännön hyvin, ja palvelut järjestetään sen mukaisesti. Näin ollen erillinen viittomakielilaki voisi käytännössä toimia vastoin omaa tarkoitustaan, eli viittomakielisten oikeudet etäännyisivät entisestään sosiaali- ja terveydenhuollosta ja sen kehittämisestä. Kunnille ei myöskään pitäisi antaa sellaista uutta velvoitetta järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon viittomakielisiä palveluja, josta ne eivät voisi suoriutua.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää tärkeänä, että viittomakielisille henkilöille annetaan jatkossakin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja pääsääntöisesti tulkkauksen avulla. On tarvetta kehittää viittomakielisiä toimintamalleja ja käytäntöjä kunnissa. Kyse voi olla esimerkiksi henkilöstön kouluttamisesta viittomakielisten tarpeista, viittomakielisen tiedottamisen kehittämisestä, viittomakielisten osallisuuden lisäämisestä kunnissa tai uuden teknologian hyödyntämisestä viittomakielisen asiakkaan ja potilaan osalta. Kunnat voivat hakea tähän tarkoitukseen valtionavustusta sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisesta kehittämisohjelmasta (KASTE). Ministeriön mukaan on tärkeää, että kaikki hallinnonalat ohjaavat tulkkauksipalvelujen käyttöä toimialansa asiointitilanteissa siten, että tulkkauksipalvelun tarve huomioidaan koko laajuudessaan mukaan lukien viittomakielisten, kuulonäkövammaisten ja puhevammaisten henkilöiden tarvitsema tulkkauks sekä huonokuuloisten ja kuuroutuneiden henkilöiden tarvitsemat tulkkauksimuodot.

Ulkoasiainministeriön hallinnonalalla viittomakielisten oikeudet nousevat esille muun muassa kansainvälisten ja alueellisten ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanon valvon-
nassa. Viittomakielisten oikeuksista ja viittomakielen asemasta raportoidaan ihmisoike-
ussopimusten täytäntöönpanon valvontaelimille mahdollisuuksien mukaan. Ulkoasi-
ainministeriö kannattaa erillisen viittomakielilain laatimista. Vammaisten henkilöiden
oikeuksia koskevassa YK:n yleissopimuksessa (jäljempänä *yleissopimus*) veloitetaan
valtioita tunnustamaan viittomakielen käyttö ja edistämään sitä. Ihmisoikeusmyönteis-
estä näkökulmasta katsottuna viittomakieltä koskevalla erillislailla voitaisiin tuoda pa-
remmin esiin viittomakielisten henkilöiden oikeudet ja edistettäisiin niiden toteutumista.
Erillislailla lisättäisiin myös tietoisuutta viittomakielestä. Kattavan yleislain säätäminen
olisi kuitenkin haasteellista, joten ministeriö puoltaa lyhyen yleislain säätämistä sekä
erityislainsäädännön tarkistamista.

Lausunnossa todetaan, että yleissopimus määrittelee kielen sisältävän puhuttujen kielten
lisäksi viittomakielet ja muut ei-puhutun kielen muodot. Yleissopimuksen 21 artiklassa
taataan vammaisille henkilöille oikeus sanan- ja mielipiteenvapauteen sekä tiedonsaan-
tiin. Tämä edellyttää sopimuspuolia muun muassa hyväksymään sen, että vammaiset
henkilöt käyttävät virallisessa vuorovaikutuksessaan viittomakieltä, pistekirjoitusta, pu-
hetta tukevaa ja korvaavaa viestintää sekä kaikkia muita valitsemiaan saavutettavia vies-
tintäkeinoja, -tapoja ja -muotoja sekä helpottamaan näiden käyttöä. Artikla luo sopi-
muspuolille myös veloitteen tunnustaa viittomakielen käyttö ja edistää sitä. Yleissopi-
muksen 30 artiklassa tuodaan esiin vammaisten henkilöiden yhdenvertainen oikeus kult-
tuuri- ja kieli-identiteettiinsä sekä erityisesti viittomakielten ja kuurojen kulttuurin tun-
nustaminen ja tukeminen. Hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi yleissopimuksen
ratifiointi tämän hallituskauden aikana. On odotettavissa, että yleissopimuksen täytän-
töönpanoa valvova vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea tulee jatkossa johdon-
mukaisesti käsittelemään viittomakielisten oikeuksia ja viittomakielen asemaa sopimus-
valtioiden alueella.

Kieliasiaain neuvottelukunta yhtyy arviomuistiossa esitettyyn käsitykseen, jonka mukaan
viittomakieliä koskevan yleislain säätämistä olemassa olevien erityissäännösten lisäksi
voitaisiin puoltaa, koska siten todennäköisesti voitaisiin parantaa viittomakielisten oike-
uksien toteutumista. Erillinen viittomakielilaki voisi tehdä viittomakielisten oikeudet
näkyvämmiksi ja lisätä niiden tuntemusta. Esitetyistä vaihtoehtoista paras olisi erityis-
säännökset voimaan jättävät yleislaki, joka olisi toissijainen muuhun lainsäädäntöön si-
sältyviin erityissäännöksiin nähden. Näin esimerkiksi oikeusturvakeinot määräytyisivät
yleisen hallinto-oikeudellisen oikeussuojasäännösten nojalla erityislainsäädännön poh-
jalta.

Lausunnossa todetaan, että viittomakielisten kannalta tärkeä on myös sosiaaliturvaa
koskeva perustuslain 19 §, jonka 3 momentissa on kyse muun muassa lasten asemasta.
Viittomakieltä käyttävien ja tulkkausapua tarvitsevien asema tunnustetaan perustuslain
17 §:n 3 momentissa, johon sisältyy lakivaraus heidän oikeuksiensa turvaamista varten.
Vaikuttaa siltä, että YK:n vammaisten oikeuksia koskevan yleissopimuksen ratifiointi
kytkettyisi läheisesti perustuslain 19 §:n alaan, mutta jo perustuslain 17 §:n 3 momentti
näyttäisi tunnustavan viittomakielen yleissopimuksen tarkoittamalla tavalla.

Mahdollisella yleislailla tulisi kehittää, ei heikentää, voimassa olevaan erityislainsäädäntöön sisältyvien viittomakieliä koskevien säännösten sisältöä. Voidaan todeta, että lainsäätäjällä on toteuttanut perustuslain 17 §:n 3 momentin lailla säätämisen vaatimusta viittomakieleen nähden ja edistänyt samalla perusoikeuksien toteutumista. Ajatus siitä, että tarkasteltaisiin erikseen viittomakielisiä koskevaa keskeistä erityislainsäädäntöä ja käynnistettäisiin mahdollisesti tarpeellisiksi osoittautuneet tarkistukset, on oikeaan osunut. Tällöin asianomaisen ministeriön tulisi osallistua tarkastelutyöhön. Mahdollisessa lainsäädäntöhankkeessa tulisi myös pohtia, millainen rooli kieliasiain neuvottelukunnalla olisi viittomakieliä koskevan yleis- ja erityislainsäädännön soveltamisen valvonnassa.

Kansaneläkelaitoksen terveysosaston lausunnossa selostetaan vammaisten tulkkauspalvelun lähtökohtia sekä otetaan kantaa siihen, miten mahdollinen viittomakielilaki toimisi ja vaikuttaisi suhteessa lakiin vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista (133/2010, jäljempänä *tulkkauspalvelulaki*). Terveysosaston näkemyksen mukaan viittomakielilain asema suhteessa tulkkauspalvelulakiin olisi syytä kirjata selkeästi näkyviin. Lähtökohdiana tulisi jatkossakin olla, että Kelan järjestämästä tulkkauspalvelusta säädetään tulkkauspalvelulaissa. Lainsäädännön selkeyden vuoksi ehdotetussa viittomakielilain ei tulisi säätää päällekkäisistä oikeuksista ja velvollisuuksista, joista jo säädetään voimassa olevassa tulkkauspalvelulaissa. Viittomakielilain ei myöskään tulisi luoda sellaisia uusia tulkkauspalvelun sisältöä koskevia oikeuksia, joita ei ole kirjattu tulkkauspalvelulakiin. Mahdolliseen viittomakielilakiin tehtävien kirjausten vaikutusta tulkkauspalvelun sisältöön pitäisi arvioida erikseen ennen lain säätämistä. Laintulkinnan ja Kelan järjestämän tulkkauspalvelun toimeenpanon kannalta olisi syytä kirjata näkyviin viittomakielilain asema yleislakina. Olisi myös hyvä saada näkyviin, että mahdollisen viittomakielitä koskevan yleislain ja Kelan toimeenpanossa sovellettavan erityislain tarkoitukset poikkeavat toisistaan, eikä myöhemmin säädetyn yleislain tarkoituksena ole ohjata erityislain toimeenpanoa.

Terveysosaston näkemyksen mukaan tulkkauspalvelulla pyritään ja pystytään vastaamaan asiakkaiden tämänhetkisiin tulkkaustarpeisiin lain edellyttämällä tavalla. Viittomakielen tulkkiensa saatavuus vaihtelee alueittain, koska tulkit eivät välttämättä ole sijoittuneet sinne, missä asiakkaita on. Etenkin Itä- ja Pohjois-Suomessa pitkät välimatkat vaikeuttavat tulkkiensa saatavuutta, tosin Pohjois-Suomessa vallinnut tulkkipula vaikuttaa hieman helpottaneen. Suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävät asiakkaat joutuvat usein tyytymään suomalaista viittomakieltä käyttävään tulkkiin, koska omakielistä tulkkiä ei ole saatavilla. Tulkkauspalveluissa on kyse viranomaisen asiakkaalle tarjoamasta hyvin henkilökohtaisesta palvelusta, jossa lähtökohtaisesti noudatetaan lakiin kirjattuja laadullisia vaatimuksia. Asiaa tulee arvioida nimenomaan tulkkauspalvelulain lähtökohdista ja toimivuuden kannalta.

Kelan järjestämän tulkkauspalvelun toimeenpanoa tullaan myös jatkossa kehittämään. Tulkkauspalveluissa pyritään samanaikaisesti kokonaistaloudellisesti edulliseen ja yksilön oikeudet huomioon ottavaan lopputulokseen. Terveysosasto katsoo, että uusi lainsäädäntö ja siinä viranomaisille mahdollisesti nykyiseen hallintomenettelyyn verrattuna kirjattu korkeampi vaatimustaso tulkkausjärjestämiseksi voisi lisätä kustannuksia viranomaistoiminnan järjestämisessä. Asioinnin järjestämisessä olisi edelleen säilytettävä myös ajatus toiminnan järjestämisen tuloksellisuudesta. Lisäksi on syytä huomioida

alueellinen yhdenvertaisuus. Lainsäädännön kehittämisen ohella tulee kiinnittää huomiota siihen, että erilaisilla teknisillä sovelluksilla voidaan katsoa olevan viittomakielisille tulevaisuudessa erityistä merkitystä.

Kirkkohallituksen näkemyksen mukaan viittomakielisten oikeuksien toteuttamiseksi tulisi säätää arviomuistiossa mainittu erillislaki. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon saavutettavuusohjelmassa tarkastellaan saavutettavuutta erityisesti vammaisten henkilöiden ja viittomakielisten kannalta. Keskeinen saavutettavuuden osa-alue on viestinnän saavutettavuus. Viittomakielisille on tärkeää saada käyttää äidinkieltään kaikessa vuorovaikutuksessa. Suomalaiselle ja suomenruotsalaiselle viittomakielelle on käännetty osia Raamatusta ja kirkkokäsikirjasta. Nämä käännökset ovat kirkon viittomakielisillä verkkosivuilla, joilla on lisäksi tietoa kirkon toiminnasta. Näillä toimilla kirkko tahtoo omalta osaltaan lisätä tietoisuutta viittomakielistä ja niiden käyttäjistä sekä parantaa viittomakielisille tarjottavia palveluja.

Kotimaisten kielten keskuksen mukaan on syytä edistää kaikkia arviomuistiossa esitettyjä vaihtoehtoja. Keskustelu viittomakielien asemasta ja viittomakielisten oikeuksien toteutumisesta on yksi tapa lisätä tietoisuutta sekä viittomakielisten että muiden ihmisten keskuudessa, mutta lisäksi tarvitaan selkeää lainsäädäntöä, viranomaisille kohdistettua ohjeistusta ja viranomaisten välistä kiinteää yhteistyötä. Viittomakielilakia puolletaan, koska se toimisi kielilakia vastaavalla tavalla yleislakina, jossa on viittauksia erityislainsäädäntöön. Viittomakielilaki vahvistaisi viittomakielisten oikeuksia ja viittomakielien näkyvyyttä yhteiskunnassa. Viittomakielilain sisältö riippuisi siitä, millainen on erityislainsäädännön kokonaisuus. Yleislakia säädettäessä on syytä tarkistaa myös muuta lainsäädäntöä. Lisäksi on tärkeää tarkastella lainsäädännön toimivuutta ja soveltamiskäytäntöjä. Kyseessä ei ole vammaisryhmän, vaan kielivähemmistön, kielellisten oikeuksien toteutuminen.

Viittomakielen lautakunta kannattaa lyhyehkön viittomakielisten oikeuksia määrittävän erillislain säätämistä sekä keskeisen viittomakielisiä koskevan erityislainsäädännön tarkistamista ja muuttamista tarvittavilta osin. Lautakunta on kiinnittänyt huomiota käännösten ja tulkkausten laatuun. Suomalaisen viittomakielien tulkki määrää ei sen sijaan ole pidetty ongelmallisena. Tosin tulkkeja, jotka selviytyvät vaativimmistakin tulkkaus-tehtävistä, on vain pienehkö joukko. Lisäksi suomenruotsalaisen viittomakielien tulkkeja on liian vähän. Suomalaisen viittomakielien tulkki koulutuksen ongelmana on valmistellun kielenopetusmateriaalin puute. Suomenruotsalaisen viittomakielien tulkki koulutusta ei ole tarjolla lainkaan.

Lautakunnan mukaan nykyinen terveydenhuoltojärjestelmä ohjaa kuuron lapsen ja hänen perheensä kielivalintoja lapsen syntymästä lähtien. Kuuron lapsen ja hänen perheensä oikeus viittomakielien opetukseen ja käyttöön tulisi turvata. Suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli tulisi eritellä lainsäädännössä. Lautakunnan mukaan olisi tärkeää säätää erityisesti suomenruotsalaisen viittomakielien elvyttämistoimista, dokumentoinnista, opetuksesta ja tulkki koulutuksesta. Nykytilanne, jossa viittomakielisiä koskeva lainsäädäntö on puutteellista, voi tulla yhteiskunnalle kalliiksi. Selkeämpi lainsäädäntö lisäisi yleistä tietoisuutta viittomakielistä ja muuttaisi asenteita, jolloin myös käytännöllisten ratkaisujen löytäminen helpottuisi. Vaikka viittomakieliset asuvat

laajalti eri puolilla Suomea, suuri osa heistä on asettunut suurimpiin kaupunkeihin. He muodostavat huomattavan kollektiivisen yhteisön. NykYTEKNOLOGIALLA ON KESKEINEN ROOLI VIITTOMAKIELISTEN ARJEN KOMMUNIKOINNISSA.

Opetushallituksen mukaan nykyisen lainsäädännön toimivuuden ja soveltamisen parantaminen on tarpeellista, koska viittomakielisten asemaan vaikuttavia päätöksiä tehdään useilla eri hallinnonaloilla. Lainsäädännön toteutumista voisi edesauttaa hallinnonalojen yhteisen viittomakieliasian neuvottelukunnan perustaminen. Opetushallitus tuo lausunnossaan esiin näkökohtia olemassa olevan lainsäädännön kehittämisestä ja pitää tärkeänä sitä, että lainsäädännössä täsmennettäisiin viittomakielisten asemaa eri koulutusasteilla. Viittomakielisten oikeudet on otettu huomioon perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2004, joita Opetushallitus on uudistamassa. Viittomakielisten ikäluokkien pienuus ja oppilaiden ikäjakauman suuri vaihtelu on ongelmallista opetuksen järjestämisen kannalta. Viittomakielisen oppimisympäristön turvaaminen on tulevaisuudessa haaste. On tärkeää varmistaa, että niillä oppilailta, jotka tarvitsevat viittomakielistä opetusta, olisi siihen mahdollisuus. Opetushenkilöstön viittomakielen taidon ylläpitäminen ja vahvistaminen on tärkeää, jotta kaksikielisyys tavoite olisi mahdollista saavuttaa.

On myös tärkeää, että viittomakielisten asemaan päivähoitoa koskevassa lainsäädännössä kiinnitetään huomiota, koska tällä hetkellä viittomakieliseen ryhmään pääsy varhaiskasvatuksessa on mahdollista vain suuremmissa kaupungeissa. Opetushallitus tukee ehdotusta viittomakielen lisäämisestä niiden kielten joukkoon, joiden opetukseen myönnetään erillistä valtionavustusta yleissivistävässä koulutuksessa. Tulevaisuudessa viittomakieltä koskevia säännöksiä tarvitaan myös yleisiä kielitutkintoja koskevassa lainsäädännössä, sillä viittomakieli tullaan sisällyttämään yhdeksi yleisten kielitutkintojen tutkintokielistä.

Opetushallitus pitää tärkeänä, että kaikkia esitettyjä vaihtoehtoja edistetään rinnakkain. Erillinen viittomakielilaki olisi perusteltu erityisesti varhaiskasvatuksen sekä sosiaali- ja terveystalvulujen näkökulmasta. Erillinen laki takaisi sen, ettei erityislainsäädännössä olisi mahdollista sivuuttaa viittomakielisten oikeuksia. Varhaiskasvatukseen suunnatut toimenpiteet ovat erityisen tärkeitä kielitaidon kehittymisen kannalta. Erillinen laki vahvistaisi viittomakielisten asemaa kieli- ja kulttuuriryhmänä, mikä on erityisen tärkeää niille kuurojen vanhempien kuuleville lapsille, joiden äidinkieli on viittomakieli. Siitä huolimatta on tärkeää, että viittomakielisiä koskevaa lainsäädäntöä kehitetään myös osana eri hallinnonalojen säädösjärjestelmää ja muuta kehittämistyötä. Tärkeimmät asiat tulisi kuitenkin priorisoida ja asettaa tavoitteet kiireellisyysjärjestykseen. Kaikki tavoitteet edellyttävät toteutuakseen myös viittomakielisten omaa panostusta sekä riittävää resurssointia. Viittomakielisten tilastointia tulisi parantaa ja selkeyttää.

Yleisradio Oy suhtautuu neutraalisti viittomakielilain tarpeellisuuteen, koska Ylen tehtävät määritellään yhtiötä koskevassa erityislaissa. Mikään muu laki ei määrittele Ylen ohjelmatoiminnan velvoitteita, eivätkä ohjelmatoiminnan valvontamekanismit ulotu laajemmalle kuin kyseisen lain valvontaan. Yle tuottaa säännöllisesti päivittäin viittomakielistä sisältöä, ja minuuteissa mitattuna viittomakielisen ohjelmatuotannon määrä on viimeisen vuoden aikana lisääntynyt merkittävästi. Eduskunnan kyselytuntien välittäminen viittomakielellä aloitettiin kokeiluhankkeena syyskaudella 2012 ja otettiin osaksi

vakiintunutta ohjelmatoimintaa vuoden 2013 alussa. Ylen ohjelmien kautta viittomakieli tavoittaa kielen peruskäyttäjryhmään verrattuna suuria yleisöjä. Päivittäin lähetettäviä viittomakielisiä uutisia seuraa keskimäärin lähes 400 000 katsojaa. Myös suunnitteilla olevien ohjelmistouudistusten yhteydessä viittomakieliset uutiset tulevat säilyttämään vakiintuneen paikkansa. Ylen tuottamia erillisiä viittomakielisiä sisältöjä ovat myös *Viikko viitottuna*, viitotut uutissähkeet Yle Uutiset -verkkosivustolla ja Kuukauden vieras -verkkohaastattelut. Lisäksi Yle Uutiset tarjoaa vaalien yhteydessä suurimman vaalikeskustelulähetyksen viittomakielelle tulkittuna uusintana, ja kevään 2013 aikana tehdään ammattitulkkiin kanssa viittomakielellä erilaisista lastenohjelmista viitottuja ohjelmia.

Jyväskylän yliopiston lausunnossa todetaan, että Viittomakielen keskus on osa Jyväskylän yliopistoa. Yliopiston toiminnasta säädetään yliopistolaissa ja siihen liittyvissä asetuksissa. Molempien viittomakielten kielenhuollon koordinoinnista säädetään Kotimaisen kielten keskukselta annetussa laissa (1403/2011). Opetus- ja kulttuuriministeriön Jyväskylän yliopistolle myöntämässä valtakunnallisessa erityistehtävässä tai Viittomakielen keskuksen tutkimusstrategiassa ei ole rajoitettu, mitä viittomakieliä keskuksessa tutkitaan. Muun muassa Viittomakielen keskuksen korpustutkimuksen suunnitelmassa on huomioitu myös suomenruotsalaisen viittomakielen aineiston keruu.

Lausunnossa kiinnitetään huomiota kuulovammaisten lasten oikeuksien toteuttamiseen. Tutkimuksessa on tullut esiin, ettei kuulovammaisten lasten perheitä terveydenhuollossa nykyisin kannusteta viittomakielen opiskeluun ja käyttöön, koska kielenkehityksen tukemisessa tähdätään ainoastaan puhutun kielen omaksumiseen. Aina puhekommunikaatio ei kuitenkaan suju hyvin, vaan lapset tarvitsisivat viittomakieltä. Niillekin lapsille, jotka omaksuvat puhuttua kieltä, viittomakieli on suositeltava resurssi. Myös päivähoitossa ja koulussa kuulovammaisella ja/tai viittomakielisellä lapsella pitäisi olla oikeus viittomakielen opetukseen joko toisena kielenä tai äidinkielenä. Jos lapsen kieli on viittomakieli, hänelle pitäisi turvata korkeatasoinen viittomakielinen opetus. Myös kuulevalla viittomakielisellä (kaksikielisellä) lapsella pitäisi olla oikeus toisen äidinkielen eli viittomakielen opetukseen koulussa.

Yliopiston näkemyksen mukaan on tarpeellista tarkistaa ja vahvistaa erityislainsäädäntöä, koska ainakin terveydenhuollossa, päivähoitossa ja opetuksessa viittomakieli saataan tällä hetkellä sivuuttaa. Viittomakielilain säätäminen erillislakien lisäksi on tärkeää viittomakielisten ja viittomakieltä käyttävien, kuulovammaisten ja kuulevien lasten ja aikuisten kielellisten oikeuksien turvaamiseksi. Kielilaila ei kuitenkaan voida säädellä yliopiston tutkimustehtävää.

Suomen Kuntaliitto yhtyy pääosin oikeusministeriön näkemykseen, mutta ei katso erillisen viittomakielilain säätämistä tarpeelliseksi. Kuntaliiton mukaan erillislain säätäminen eli sääntelyn lisääminen ei ole vastaus ongelmaan. Viittomakieliset kieliyhteisöt ovat pienehköjä ja alueellisesti hajallaan, mikä vaikeuttaa osaltaan palvelujen tuottamista. Viittomakielisten oikeuksien toteutumiseksi olisi ensisijaisesti panostettava nykyisen lainsäädännön toimivuuteen. Sääntelyn toimivuuden parantaminen edellyttää valtion

resurssien lisäämistä, koulutusta sekä hallinnonalat ylittävää yhteistyötä. Hallitusohjelmassa on sovittu, että kuntien uusien ja nykyisten tehtävien ja velvoitteiden lisäämistä ja laajentamista rajoitetaan. Kuntaliitto vaatii, että uudet tehtävät ja velvoitteet tulee korvata kunnille täysimääräisesti.

Kuurojen Liitto ry:n näkemyksen mukaan on tärkeää, että kielilainsäädännön aukkoja paikataan viittomakielilain avulla. Viittomakielilain säätämisen yhteydessä tulisi tarkistaa erityislainsäädäntöä viittomakielisten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien määrittelyn ja toimeenpanon osalta. Liitto pitää arviomuistion esitystä lyhyestä yleislaista ja täsmennetystä erityislainsäädännöstä hyvänä. Yleislaki vahvistaisi perusoikeuksia ja saisi julkisen vallan paremmin tunnistamaan kieli- ja kulttuuriryhmän olemassaolon ja tarpeet. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista edellyttää viranomaisien tietoisuuden vahvistamista ja velvoittaa kiinnittämään huomiota myös tosiasialliseen mahdollisuuteen osallistua. On välttämätöntä, että viittomakielinen yhteisö osallistuu lain sisällön valmisteluun. Viittomakielisten ja viittomakieltä tarvitsevien lasten oikeuksien parantaminen on yksi tärkeimmistä perusteluista viittomakielilain tarpeelle. Suomenruotsalaisen viittomakielen uhanalainen tilanne vaatii erityisiä toimenpiteitä. Liitto pitää välttämättömänä myös viittomakieliasian neuvottelukunnan perustamista.

Kuurojen Liiton lausunnossa todetaan, että kielellisten oikeuksien toteutumiselle tulee osoittaa myös taloudellista tukea valtion taloudellista tilannetta koskevista arvioista huolimatta. Liiton mukaan pelkästään taloudellisiin seikkoihin vetoaminen on epäasiallista etenkin, jos todellisia kustannuksia ei ole selvitetty. Lausunnossa täsmennetään monilta osin arviomuistiossa esitettyä. Siinä todetaan muun muassa, että liiton kokemusten mukaan kuntatasolla viittomakielisten saama tieto kunnan järjestämistä palveluista on sattumanvaraista ja usein henkilökohtaisten tiedustelujen varassa. Kuntatasolla viittomakielisten ongelmana on, että tietyillä elämäntilanteilla palveluja tarvitaan suoraan viittomakielellä tuotettuina eikä tulkattuina. Kuntauudistuksen ja/tai sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistuksen yhteydessä on kartoitettava lakisääteisten palvelujen järjestämiseen liittyvät kysymykset myös viittomakielisten tarpeet huomioon ottaen. Palvelut tulisi toteuttaa asiantuntijayhteistyössä viittomakielisen yhteisön kanssa.

Kuurojen Liitto on myös huolissaan tulkkikoulutuksen opetuksen laadusta ja pitää tärkeänä tutkimukseen perustuvan oppimateriaalin laatimista. Liiton mukaan viittomakielilain säätäminen tukisi osaltaan viittomakielen tulkkaukspalvelujen kehittämistä, mikä on laaja kokonaisuus. Kuurojen Liiton mukaan erityislainsäädännön epäkohtien lisäksi olisi viittomakielilain säätämisen yhteydessä käytävä huolellisesti ja laaja-alaisesti läpi viittomakielisen yhteisön kokemuksia siitä, miten myös muiden lakien ja määräysten täytäntöönpanoa tulisi kehittää. On myös otettava huomioon, että osa viittomakielisistä on kuulevia.

Kuurojen Liitto ry:n lausuntoon yhtyvät *Finlandssvenska Teckenspråkiga rf* -yhdistys sekä *Suomen Kuurosokeat ry*, joka esittää lisäksi, että äidinkielenään viittomakieltä käyttävien kuurosokeiden osalta on otettava huomioon kielen yksilölliset vastaanottamistavat, esimerkiksi kapeaan näkökenttään tai taktiilisti kädestä käteen viittoon, sekä muut kommunikaatiomenetelmät, jotka mahdollistavat vuorovaikutuksen sujuvuuden.

Kuuloliitto ry toteaa, että viittomakieliset palvelut ja viittomakielisten oikeudet eivät toteudu riittävästi nykyisen lainsäädännön kautta, vaikka viittomakieli mainitaan useassa eri laissa. Erityisen viittomakielilain säätäminen on tarpeellista, jotta voitaisiin turvata viittomakielisten henkilöiden kielelliset ja kulttuuriset oikeudet muita kielivähemmistöjä vastaavalla tavalla. Laissa tulee huomioida suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli.

Bedömningspromemoria om behovet av en teckenspråkslag

10.7.2013

Publikationens titel	Bedömningspromemoria om behovet av en teckenspråkslag Sammandrag av utlåtandena		
Författare	Maria Ranta-Muotio		
Justitieministeriets publikation	36/2013 Betänkanden och utlåtanden		
OSKARI nummer	OM 9/58/2012	HARE nummer	OM041:00/2012
ISSN-L	1798-7105		
ISSN (PDF)	1798-7105		
ISBN (PDF)	978-952-259-315-3		
URN	URN:ISBN:978-952-259-315-3		
Permanent adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-315-3		
Ämnes- och nyckelord	teckenspråk, språklagstiftning, grundläggande rättigheter		
Referat	<p>Enligt 17 § 3 mom. i grundlagen har samerna såsom urfolk samt romerna och andra grupper rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Rättigheterna för dem som använder teckenspråk samt dem som på grund av handikapp behöver tolknings- och översättningshjälp ska tryggas genom lag. I speciallagstiftningen ingår bestämmelser som gäller teckenspråk och rättigheterna för personer som använder teckenspråk.</p> <p>Enligt statsminister Jyrki Katainens regeringsprogram ska <i>tillgodoseendet av de teckenspråkigas rättigheter utvecklas och möjligheterna att stifta en teckenspråkslag utredas</i>. På basis av denna målsättning har det vid justitieministeriet utarbetats en bedömningspromemoria där olika alternativ för att främja de teckenspråkigas språkliga rättigheter behandlas. Enligt promemorian kan möjliga åtgärder vara att förbättra den nuvarande lagstiftningens funktion och tillämpning, att utveckla den gällande lagstiftningen eller att stifta en särskild teckenspråkslag.</p> <p>Utlåtanden om bedömningspromemorian begärdes av flera instanser. I detta sammandrag av utlåtandena presenteras de mest centrala aspekterna som framförts i utlåtandena.</p>		

INNEHÅLL

1	Inledning _____	24
2	Allmänt om utlåtandena _____	25
3	Remissinstansernas synpunkter _____	26

1 Inledning

Bestämmelsen i 17 § 3 mom. i grundlagen kan anses vara den nationella utgångspunkten för de språkliga och kulturella rättigheterna för dem som använder teckenspråk. Enligt denna bestämmelse har samerna såsom urfolk samt romerna och andra grupper rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Rättigheterna för dem som använder teckenspråk samt dem som på grund av handikapp behöver tolknings- och översättningshjälp ska tryggas genom lag. Även andra bestämmelser om de grundläggande rättigheterna har samband med de teckenspråkigas språkliga rättigheter. I speciallagstiftningen för de olika förvaltningsområdena ingår flera bestämmelser om teckenspråk och rättigheterna för personer som använder teckenspråk.

Enligt statsminister Jyrki Katainens regeringsprogram ska *tillgodoseendet av de teckenspråkigas rättigheter utvecklas och möjligheterna att stifta en teckenspråkslag utredas*. På basis av denna målsättning har justitieministeriet år 2012 inlett en utredning om de teckenspråkigas språkliga rättigheter. Utgående från en kartläggning som gjorts av Finlands Dövas Förbund rf har det vid justitieministeriet utarbetats en bedömningspromemoria där olika alternativ för att främja de teckenspråkigas språkliga rättigheter behandlas. Enligt promemorian kan möjliga åtgärder vara att förbättra den nuvarande lagstiftningens funktion och tillämpning, att utveckla den gällande lagstiftningen eller att stifta en särskild teckenspråkslag.

Det gavs totalt 18 utlåtanden om bedömningspromemorian av följande instanser:

- Finlandssvenska teckenspråkiga rf
- Jyväskylä universitet
- Folkpensionsanstalten (FPA)
- Delegationen för språkärenden
- Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland / Kyrkostyrelsen
- Institutet för de inhemska språken
- Institutet för de inhemska språken / Teckenspråksnämnden
- Finska hörsselförbundet rf
- Finlands Dövas Förbund rf
- Kommunikationsministeriet
- Utbildningsstyrelsen
- Undervisnings- och kulturministeriet
- Inrikesministeriet
- Social- och hälsovårdsministeriet
- Finlands kommunförbund / Undervisnings- och kulturärenden samt social- och hälsoärenden
- Föreningen Finlands Dövblinda rf
- Utrikesministeriet
- Rundradion Ab (Yle)

I detta sammandrag av utlåtandena granskas aspekter som framförts i utlåtandena.

2 Allmänt om utlåtandena

På basis av utlåtandena kan det allmänt konstateras att det finns skillnader i hur väl de teckenspråkigas språkliga rättigheter tillgodoses inom olika förvaltningsområden och i olika delar av landet. Enligt remissinstanserna är det fortsättningsvis viktigt att påverka attityder och öka medvetenheten om teckenspråk genom utbildning, information och även genom att klargöra de teckenspråkigas rättigheter. Samarbetet mellan de olika förvaltningsområdena är viktigt. Det som anses vara problematiskt är att det inte finns ett bestämt förvaltningsområde som skulle ha huvudansvaret för utvecklingen av tjänsterna för de teckenspråkiga.

Remissinstanserna har lyft fram behoven av att utveckla speciallagstiftningen som gäller de olika förvaltningsområdena. I de flesta utlåtandena betonas att det finns skäl att se över den speciallagstiftning som gäller de teckenspråkiga och bedöma behovet av ändringar. Lagstiftningen som gäller de teckenspråkiga bör utvecklas som en del av utvecklingsarbetet inom förvaltningsområdena.

I vissa utlåtanden uppmärksammas t.ex. det missförhållande att de som utexamineras från den teckenspråkiga klasslärarutbildningen vid Jyväskylä universitet inte får behörighet att undervisa hörselskadade eller teckenspråkiga. Det finlandssvenska teckenspråkets ställning har också uppmärksamats i utlåtandena. Det har bland annat konstaterats att det inom undervisningen och tolkutbildningen inte finns tillräckliga personresurser eller materiella resurser för att all service skulle kunna ges även på det finlandssvenska teckenspråket.

Flera remissinstanser stöder förslaget om att utöver speciallagstiftningen stifta en kort separat lag om teckenspråk. Teckenspråkslagen skulle vara en allmän lag och för sin del stödja att de teckenspråkigas rättigheter beaktas inom de olika förvaltningsområdena. Genom den eventuella allmänna lagen ska innehållet i de bestämmelser som gäller de teckenspråkiga och som ingår i den nuvarande speciallagstiftningen utvecklas, inte försvagas. Vid beredningen av lagen är det viktigt att se lagstiftningen som gäller de teckenspråkiga som en helhet samt beakta det teckenspråkiga samfundets åsikter. I utlåtandena beaktas även betydelsen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt bevakningen av de teckenspråkigas rättigheter.

3 Remissinstansernas synpunkter

I *kommunikationsministeriets* utlåtande konstateras att alla medborgare har rätt till kommunikation och information, och för att denna grundläggande rättighet kan tillgodoses ska kommunikationstjänsterna vara tillgängliga för alla. Ministeriet grundade år 2011 en uppföljningsgrupp för tillgängliga kommunikationstjänster. På basis av olika utredningar har det konstaterats att nivån på tillgängligheten på den offentliga förvaltningens webbplatser varierar. En åtgärd som nämns i kommunikationsministeriets åtgärdsprogram 2011–2015 är regelbundna tillgänglighetsinventeringar av den offentliga förvaltningens webbplatser. I finansministeriets JulkiICT-projekt har man också ställt som ett särskilt mål att främja utvecklingen av den offentliga förvaltningens webbplatser.

I lagen om Rundradion Ab (1380/1993, ändr. 635/2005) föreskrivs att Rundradions (Yles) uttryckliga plikt är att producera tjänster bland annat på teckenspråk. Enligt de utredningar som kommunikationsministeriet gjort under åren 2009 och 2012 har Yle ökat antalet textade program.

I lagstiftningen som gäller *undervisnings- och kulturministeriets* förvaltningsområde ingår bestämmelser om teckenspråk. Vid ministeriet pågår dessutom lagstiftningsprojekt och annan verksamhet som har samband med teckenspråkets ställning och utvecklingen av teckenspråkigas språkliga rättigheter. Ministeriet har gett Utbildningsstyrelsen i uppdrag att göra en utredning om hur undervisningen på teckenspråk har arrangerats. Utredningen görs i samarbete med Finlands Dövas Förbund rf. Ministeriet har tillsatt en arbetsgrupp för att revidera lagstiftningen om småbarnsfostran och i detta arbete behandlas även eventuella behov av att ändra bestämmelserna om småbarnsfostran för barn som tillhör olika språk- och kulturgrupper. I detta sammanhang behandlas även teckenspråkiga.

Grunderna för läroplanerna för förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen och påbyggnadsundervisningen blir färdiga före utgången av år 2014. Som en del av det pågående beredningsarbetet har det tillsatts olika arbetsgrupper. Arbetsgruppen "Övriga modersmål" utarbetar bl.a. ett förslag om andelen lärokurser i teckenspråk och teckenspråklitteratur i årskurserna 1–9 samt om stödmaterial i nämnda lärokurser. Även revideringen av de nationella målen och timfördelningen i gymnasieutbildningen har inletts i enlighet med regeringsprogrammet. Institutet för de inhemska språken och Finlands Dövas Förbund har i början av genom samlade resurser förstärkt språkvården av och forskningen i teckenspråk. Undervisning och forskning i teckenspråk samt övningsskolan är riksomfattande specialuppgifter vid Jyväskylä universitet.

Enligt undervisnings- och kulturministeriet kan tillgodoseendet av de teckenspråkigas rättigheter förbättras genom att utveckla speciallagstiftningen och tillämpningen av den. Det är inte ändamålsenligt att skilja bestämmelserna om teckenspråk från förvaltningsområdets lagstiftning och detta skulle inte heller nödvändigtvis främja tillgodoseendet

av de teckenspråkigas rättigheter. Ur undervisnings- och kulturministeriets synvinkel är det möjligt att stifta en kortfattad allmän lag om de teckenspråkigas rättigheter. Den allmänna lagen bör dock kompletteras genom att utveckla speciallagstiftningen inom de olika förvaltningsområdena.

Enligt *inrikesministeriet* finns det behov att stifta en kort allmän lag om teckenspråk för att trygga de teckenspråkigas rättigheter och effektivisera bevakningen av dessa rättigheter. Vid beredningen av lagen ska likabehandlings- och icke-diskrimineringsperspektiv beaktas, liksom även bestämmelserna i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, vilka kan förutsätta en genomgång av lagstiftningen som gäller teckenspråk. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid tillgodoseendet av de finlandssvenska teckenspråkigas rättigheter.

Social- och hälsovårdsministeriet stöder förslaget om att varje ministerium ska utveckla sin nuvarande speciallagstiftning och tillämpningen den samt på ett bättre sätt än för närvarande ta hänsyn till de behov som uppstår bland de teckenspråkiga. I det lagförslag som ingår i slutrapporten av arbetsgruppen för en reform av socialvårdslagstiftningen finns en bestämmelse om socialvårdens språk. Enligt denna bestämmelse ska klienten, med beaktande av ärendets natur och de relaterade omständigheterna, ges möjlighet att bilda en tillräckligt klar uppfattning om innehållet i och betydelsen av åtgärderna i anslutning till skötseln av ärendet. Detta gäller situationer där personalen inom socialvården inte behärskar det språk som klienten använder eller där klienten på grund av en sinnes- eller talskada inte kan göra sig förstådd. Förslaget stöder regleringen i 5 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000), som bland annat gäller myndighetens rådgivningsskyldighet och skyldighet att ordna tolkning. I lagförslaget ingår inga nya skyldigheter för kommunerna att ordna socialtjänster på teckenspråk, utan det gäller kommunens skyldighet att ordna tolkning.

Enligt ministeriet skapas det inte inom kommunernas social- och hälsovård tillräcklig kompetens om den vård och service som de teckenspråkiga behöver. En allmän skyldighet att ordna tjänster på teckenspråk skulle kunna leda till en centraliserad riksomfattande tjänst, vilket strider mot närområdesprincipen inom social- och hälsovården. Personer som är kunniga i teckenspråk och som avlagt yrkesexamen inom social- och hälsovården finns inte tillgängliga och en allmän skyldighet att ordna tjänster på teckenspråk skulle kunna leda till att kvaliteten på tjänsterna blir dålig. De som arbetar inom social- och hälsovården är väl insatta i den speciallagstiftning som gäller deras verksamhet, och tjänsterna ordnas enligt denna lagstiftning. Därför skulle en separat teckenspråkslag i praktiken kunna ha en motsatt effekt än den som man vill uppnå och ytterligare fjärma de teckenspråkigas rättigheter från social- och hälsovården och dess utveckling. Kommunerna bör inte heller åläggas en sådan ny skyldighet att ordna social- och hälsovårdstjänster på teckenspråk som de inte kan fullgöra.

Social- och hälsovårdsministeriet anser det vara viktigt att social- och hälsovårdstjänster även i fortsättningen ordnas för de teckenspråkiga i huvudsak med hjälp av tolkning. Det finns behov av att utveckla verksamhetsmodeller och praxis som gäller teckenspråk i kommunerna. Kommunerna kan till exempel utbilda personalen om de teckenspråkigas behov, utveckla informationen på teckenspråk, öka de teckenspråkigas möjligheter att delta i kommunen eller använda ny teknik i kontakter med en teckenspråkig klient

eller patient. Kommunerna kan söka statsunderstöd för detta ändamål från det nationella utvecklingsprogrammet för social- och hälsovården (KASTE). Enligt ministeriet är det viktigt att styra användningen av tolkningstjänster inom alla förvaltningsområden så att behoven av tolkningstjänster kan beaktas på ett heltäckande sätt, inklusive de tolkningsbehov som teckenspråkiga, synhörselskadade och talskadade personer har samt de tolkningsformer som personer med nedsatt hörsel och personer som blivit behöver.

Inom *utrikesministeriets* förvaltningsområde blir de teckenspråkigas rättigheter aktuella bland annat när det gäller övervakningen av hur internationella och regionala människorättskonventioner verkställs. I mån av möjlighet rapporteras det till människorättskonventionernas övervakningsorgan om teckenspråkigas rättigheter och teckenspråkets ställning. Utrikesministeriet stöder förslaget om att stifta en separat teckenspråkslag. I FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (nedan *konventionen*) åläggs staterna skyldigheten att erkänna och främja användningen av teckenspråk. Ur människorättsynvinkel kan en separat lag om teckenspråk bättre lyfta fram de teckenspråkigas rättigheter och främja tillgodoseendet av rättigheterna. En separat lag kan även öka medvetenheten om teckenspråk. Eftersom det är utmanande att stifta en omfattande allmän lag, stöder ministeriet förslaget om att stifta en kort allmän lag och se över speciallagstiftningen.

Det konstateras i utlåtandet att enligt konventionens definition innefattar språk förutom talade språk även tecknade språk och andra former av icke-talade språk. I artikel 21 i konventionen garanteras personer med funktionsnedsättning rätt till yttrande- och åsiktsfrihet samt rätt till information. Detta förutsätter att parterna bland annat godtar och underlättar användningen av teckenspråk, punktskrift, kommunikation som stöder och ersätter tal och alla andra tillgängliga medel, sätt och former för kommunikation som personer med funktionsnedsättning själva valt i offentliga sammanhang. Artikel 30 skapar även en skyldighet för parterna att erkänna och främja användningen av teckenspråk. Enligt artikel 30 i konventionen har personer med funktionsnedsättning lika rätt till sin kulturella och språkliga identitet, och teckenspråk och dövas kultur ska erkännas och främjas. Det har satts som mål i regeringsprogrammet att konventionen ratificeras under denna regeringsperiod. Kommittén för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning förväntas behandla de teckenspråkigas rättigheter och teckenspråkets ställning i konventionsstaterna på ett konsekvent sätt i framtiden.

Delegationen för språkärenden anser i enlighet med vad som konstateras i bedömningspromemorian att stiftandet av någon slags speciallag om teckenspråk skulle kunna förordas, eftersom detta sannolikt skulle förbättra verkställandet av de teckenspråkigas rättigheter. En separat teckenspråkslag skulle kunna göra teckenspråkigas rättigheter synligare och öka kännedomen om dem. Det bästa av de föreslagna alternativen skulle vara att stifta en allmän lag och samtidigt bevara den nuvarande speciallagstiftningen. Den allmänna lagen skulle vara sekundär med avseende på de specialbestämmelser som ingår i annan lagstiftning. På så sätt skulle exempelvis rättsmedlen fastställas på basis av speciallagstiftningen med stöd av de allmänna förvaltningsrättsliga rättskyddsbestämmelserna.

I utlåtandet konstateras att även bestämmelsen i 19 § i grundlagen om rätten till social trygghet är viktig för de teckenspråkiga. Paragrafens 3 mom. gäller bland annat barnens ställning. Ställningen för dem som använder teckenspråk och behöver tolkningshjälp erkänns i 17 § 3 mom. i grundlagen där det föreskrivs att dessa personers rättigheter ska tryggas genom lag. Ratificeringen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning verkar ha nära samband med innehållet i 19 § i grundlagen, men ställningen för teckenspråket tycks erkännas redan i 17 § 3 mom. i grundlagen på det sätt som avses i konventionen.

Genom den eventuella allmänna lagen ska innehållet i de bestämmelser som gäller de teckenspråkiga och som ingår i den nuvarande speciallagstiftningen utvecklas, inte försvagas. Det kan konstateras att i fråga om teckenspråk har lagstiftaren uppfyllt kravet enligt 17 § 3 mom. i grundlagen på att trygga de teckenspråkigas rättigheter genom lag och därigenom främjat tillgodoseendet av de grundläggande rättigheterna. Förslaget om att gå igenom den centrala speciallagstiftningen som rör teckenspråkiga och påbörja de revideringar som visar sig vara nödvändiga är bra. Om detta görs bör det behöriga ministeriet delta i revideringsarbetet. I det eventuella lagstiftningsprojektet bör man även diskutera vilken roll delegationen för språkärenden skulle ha vid övervakningen av tillämpningen av den allmänna lagen och speciallagstiftningen om teckenspråk.

I utlåtandet från *Folkpensionsanstaltens hälsoavdelning* redogörs för utgångspunkterna för ordnandet av tolkningstjänster för personer med funktionsnedsättning samt tas ställning till vilken inverkan en eventuell teckenspråkslag skulle ha i förhållande till lagen om tolkningstjänst för handikappade personer (133/2010, nedan *lagen om tolkningstjänst*). Enligt hälsoavdelningen bör det föreskrivas tydligt om vilken ställning teckenspråkslagen har i förhållande till lagen om tolkningstjänst. Det bör utgå från att bestämmelserna om de tolkningstjänster som ordnas av FPA även i fortsättningen finns i lagen om tolkningstjänst. För tydlighetens skull bör det inte i den föreslagna teckenspråkslagen föreskrivas om sådana rättigheter och skyldigheter om vilka det föreskrivs i den gällande lagen om tolkningstjänst. I teckenspråkslagen får inte heller intas sådana nya rättigheter som gäller tolkningstjänstens innehåll som inte ingår i lagen om tolkningstjänst. Innan den eventuella teckenspråkslagen stiftas bör det bedömas vilka konsekvenser lagens formuleringar kan ha för tolkningstjänstens innehåll. Med tanke på lagtolkningen och verkställandet av de tolkningstjänster som ordnas av FPA bör det anges tydligt att teckenspråkslagen är en allmän lag. Därtill skulle det vara bra att tydligt ange att den eventuella allmänna lagen gällande teckenspråk och speciallagen som tillämpas på FPAs verksamhet har olika syften och att syftet med den allmänna lagen som stiftats senare inte är styra verkställandet av speciallagen.

Enligt hälsoavdelningen kan man genom tolkningstjänsten i enlighet med dess syfte tillgodose klienternas nuvarande behov av tolkning på det sätt som lagen förutsätter. Tillgången på teckenspråkstolkare inom olika områden varierar, eftersom tolkarna inte nödvändigtvis är placerade där klienterna finns. Särskilt i östra och norra Finland är tillgången på tolkar sämre på grund av de långa avstånden. I norra Finland verkar bristen på tolkar dock ha minskat något. De som använder det finlandssvenska teckenspråket är ofta tvungna att nöja sig med en tolk som använder det finska teckenspråket för att det inte finns att tillgå en tolk på det egna språket. Tolknings-tjänsten är en mycket personlig tjänst som tillhandahålls av en myndighet och utgångspunkten är att tjänsten ska

uppfylla de lagstadgade kvalitetskraven. Frågan bör bedömas med avseende på utgångspunkterna för lagen om tolkningstjänst samt med beaktande av lagens funktion i praktiken.

Verkställandet av de tolkningstjänster som ordnas av FPA kommer även i fortsättningen att utvecklas. Det strävas efter att ordna tolkningstjänsterna på ett sätt som helhetsekonomiskt är mest fördelaktigt och som beaktar klienternas individuella behov. Hälsoavdelningen anser att om det i den eventuella nya lagstiftningen ställs en högre kravnivå på ordnandet av myndigheternas tolkningstjänst kan detta öka kostnaderna för ordnandet av myndighetsverksamheten. Vid ordnandet av dessa tjänster bör det fortfarande utgå från att verksamheten ordnas på ett sätt som leder till ett bra slutresultat. Dessutom bör den regionala jämlikheten beaktas. Vid sidan av utvecklingen av lagstiftningen bör det uppmärksammas att i framtiden kommer olika tekniska tillämpningar att ha en särskild betydelse för de teckenspråkiga.

Enligt *kyrkostyrelsen* bör en sådan separat lag som nämns i bedömningspromemorian stiftas för att tillgodose de teckenspråkigas rättigheter. I tillgänglighetsprogrammet för evangelisk-lutherska kyrkan i Finland behandlas tillgänglighetsfrågor i synnerhet med tanke på personer med funktionsnedsättning och de teckenspråkiga. Ett centralt delområde när det gäller tillgänglighet är kommunikationens tillgänglighet. Det är viktigt för de teckenspråkiga att få använda sitt modersmål i all interaktion. Delar av Bibeln och kyrkohandboken har översatts till det finska och det finlandssvenska teckenspråket. Dessa översättningar finns på kyrkans teckenspråkiga webbsidor som dessutom innehåller information om kyrkans verksamhet. Genom denna verksamhet vill kyrkan för sin del öka medvetenheten om teckenspråken och deras användare samt förbättra de tjänster som erbjuds till de teckenspråkiga.

Enligt *Institutet för de inhemska språken* finns det anledning att främja alla av alternativen som presenteras i bedömningspromemorian. Genom att diskutera teckenspråkets ställning och tillgodoseendet av de teckenspråkigas rättigheter kan medvetenheten om dessa ökas både bland de teckenspråkiga och bland andra människor, men det behövs också en tydlig lagstiftning, myndighetsinriktade anvisningar och nära samarbete mellan myndigheterna. Institutet stöder förslaget om en teckenspråkslag, eftersom den skulle fungera på samma sätt som språklagen som en allmän lag med hänvisningar till speciallagstiftningen. En teckenspråkslag skulle förstärka teckenspråkigas rättigheter och teckenspråkets synlighet i samhället. Innehållet i teckenspråkslagen skulle bero på hurdan helhet speciallagstiftningen bildar. Om en allmän lag stiftas bör även den övriga lagstiftningen ses över. Dessutom är det viktigt att se över lagstiftningens funktion och tillämpningspraxis. Det är inte fråga om förverkligande av de språkliga rättigheterna av en grupp av personer med funktionsnedsättning, utan av en språklig minoritet.

Teckenspråksnämnden stöder förslaget om att stifta en kort separat lag som fastställer de teckenspråkigas rättigheter samt att den mest centrala speciallagstiftningen gällande teckenspråkiga ses över och ändras i nödvändig omfattning. Nämnden har fäst uppmärksamhet vid kvaliteten på översättningar och tolkningar. Däremot anses antalet teckenspråkstolkare som kan det finska teckenspråket inte vara ett problem, trots att det finns få tolkar som klarar även de mest krävande tolkningsuppgifterna. Dessutom finns

det alltför få teckenspråkstolkare som behärskar det finlandssvenska teckenspråket. Problemet med utbildningen av finska teckenspråkstolkare är bristen på färdigt material för språkutbildningen. Utbildning för finlandssvenska teckenspråkstolkare finns inte överhuvudtaget.

Enligt nämnden styr det nuvarande hälsovårdssystemet språkvalen för ett dövt barn och hans/hennes familj ända från barnets födsel. Rätten till utbildning i och användning av teckenspråk bör tryggas för det döva barnet och hans/hennes familj. Det finska och det finlandssvenska teckenspråket bör skiljas åt i lagstiftningen. Enligt nämnden är det viktigt att i synnerhet i fråga om det finlandssvenska teckenspråket föreskriva om revitaliseringsåtgärder, dokumentering, undervisning och tolkutbildning. Det nuvarande läget där lagstiftningen gällande de teckenspråkiga är bristfällig kan bli dyrt för samhället. En tydligare lagstiftning skulle öka den allmänna medvetenheten om teckenspråk och förändra attityder, vilket för sin del underlättar möjligheterna att hitta praktiska lösningar. Det finns teckenspråkiga personer i alla delar av landet, men en stor del av dem bor i större städer. De utgör ett betydande kollektivt samfund. Nya tekniska lösningar används i hög grad i de teckenspråkigas vardagskommunikation.

Enligt *Utbildningsstyrelsen* är det nödvändigt att förbättra den nuvarande lagstiftningens funktion och tillämpning, eftersom beslut som påverkar de teckenspråkigas ställning görs inom många olika förvaltningsområden. Förverkligandet av lagstiftningen inom förvaltningsområdena kunde främjas genom att grunda en gemensam delegation för teckenspråkärenden. I sitt utlåtande lyfter Utbildningsstyrelsen fram olika synpunkter på utvecklingen av den nuvarande lagstiftningen och anser det vara viktigt precisera bestämmelserna om de teckenspråkigas ställning på de olika utbildningsnivåerna. I grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004, som Utbildningsstyrelsen håller på att förnya, har de teckenspråkigas rättigheter beaktats. Ett problem i fråga om ordnandet av undervisningen är att de teckenspråkigas åldersgrupper är väldigt små och åldersfördelningen bland eleverna varierar. En framtida utmaning är att trygga en teckenspråkig inlärningsmiljö. Det är viktigt att säkerställa att de elever som behöver undervisning på teckenspråk har möjlighet att få det. För att tvåspråkighetsmålet ska kunna uppnås är det viktigt att upprätthålla och förbättra undervisningspersonalens kunskap i teckenspråk.

Därtill är det viktigt att fästa uppmärksamhet vid de teckenspråkigas ställning i lagstiftningen om dagvård. Möjlighet att delta i småbarnsfostran i en grupp för teckenspråkiga är för närvarande möjligt enbart i större städer. Undervisningsstyrelsen stödjer förslaget om att teckenspråk ska bli ett av de språken för vilkas undervisning det beviljas särskilt statsunderstöd för allmänbildande utbildning. I framtiden behövs det bestämmelser om teckenspråk även i lagstiftningen om allmänna språkexamina, eftersom teckenspråk kommer att intas i lagstiftningen som ett av examensspråken i allmänna språkexamina.

Utbildningsstyrelsen anser det vara viktigt att alla föreslagna alternativen främjas parallellt. En separat teckenspråkslag skulle vara motiverad i synnerhet med avseende på småbarnsfostran samt social- och hälsovårdstjänster. Genom en separat lag skulle det kunna garanteras att det inte är möjligt att förbise de teckenspråkigas rättigheter i speciallagstiftningen. Med tanke på språkutvecklingen är åtgärder som gäller småbarnsfostran särskilt viktiga. En separat lag skulle stärka de teckenspråkigas ställning som en

språk- och kulturgrupp, vilket är särskilt viktigt för hörande barn som har döva föräldrar och vars modersmål är teckenspråk. Å andra sidan är det viktigt att lagstiftningen som gäller teckenspråkiga även utvecklas som en del av förvaltningsområdenas egna författningssystem och annat utvecklingsarbete. De viktigaste ärendena bör dock prioriteras och målen bör ställas i prioritetsordning. Uppnåendet av målen förutsätter dock även de teckenspråkigas egna insatser samt tillräckliga resurser. Statistiken över teckenspråkiga bör förbättras och förtydligas.

Rundradion Ab förhåller sig neutralt till behovet av en teckenspråkslag, eftersom bestämmelser om Yles uppgifter ingår i en speciallag som gäller bolaget. Bestämmelser om skyldigheterna i samband med Yles programverksamhet ingår inte i någon annan lag och övervakningen av programverksamheten omfattar enbart övervakningen av iakttagandet den nämnda lagen. Yle producerar regelbundet varje dag innehåll på teckenspråk och mätt i minuter har produktionen av teckenspråkigt program ökat betydligt under det senaste året. Sändningen av riksdagens frågetimme på teckenspråk inleddes som ett pilotprojekt under hösten 2012 och antogs som en del av den etablerade programverksamheten i början av 2013. Via Yles program når teckenspråket en stor publik i förhållande till språkets slutanvändargrupp. Nyheterna på teckenspråk som sänds dagligen följs av nästan 400 000 tittare. I samband med planerade programförnyelser kommer nyheterna på teckenspråk att bevara sin etablerade ställning. Till innehåll som produceras av Yle på teckenspråk hör också *Veckan på teckenspråk*, nyhetstelegram på teckenspråk på webbsidorna Yle Nyheter och webbintervjun Månadens gäst. I samband med val sänder Yle Nyheter dessutom den största valdebattsändningen i repris tolkad till teckenspråk, och avsikten är att under våren 2013 ska yrkestolkarna tolka olika barnprogram till teckenspråk.

Jyväskylä universitet konstaterar i sitt utlåtande att Centrum för teckenspråk är en del av universitetet. Bestämmelser om universitetets verksamhet finns i universitetslagen och i förordningar som hänför sig till den. Bestämmelser om samordningen av språkvården av båda teckenspråken finns i lagen om Institutet för de inhemska språken (1403/2011). Den riksomfattande specialuppgift som undervisnings- och kulturministeriet beviljat Jyväskylä universitet eller teckenspråkscentrets forskningsstrategi begränsar inte vilka teckenspråk som undersöks vid centret. I planen för teckenspråkscentrets korpusstudier ingår även insamling av material på det finlandssvenska teckenspråket.

I utlåtandet fästs uppmärksamhet vid hörselskadade barns rättigheter. Enligt en undersökning uppmuntrar hälsovården inte familjer med hörselskadade barn att lära sig och använda teckenspråk, eftersom språkutvecklingen stöds med fokus på inläring av talat språk. Det finns dock situationer där man inte kan kommunicera genom tal på ett flytande sätt och där barnen behöver teckenspråk. Att kunna teckenspråk är en bra resurs även för de barn som kan lära sig ett talat språk. Ett hörselskadat och/eller teckenspråkigt barn bör ha rätt att i dagvård och i skolan få undervisning i teckenspråk antingen som andraspråk eller som modersmål. Det bör garanteras att de barn som har teckenspråk som modersmål får undervisning av hög kvalitet. Även ett hörande teckenspråkigt (tvåspråkigt) barn ska ha rätt att i skolan få undervisning i sitt andra modersmål, dvs. i teckenspråk.

Att se över och förstärka speciallagstiftningen är enligt universitetet nödvändigt, för behovet av teckenspråk kan för närvarande förbises åtminstone inom hälsovården, dagvården och undervisningen. Att stifta en separat teckenspråkslag utöver speciallagstiftningen anses vara viktigt för att trygga de språkliga rättigheterna för de teckenspråkiga, dem som använder teckenspråk, hörselskadade samt hörande barn och vuxna. Universitetets forskningsuppdrag kan dock inte regleras genom en språklag.

Finlands kommunförbund delar justitieministeriets uppfattning i sina huvuddrag men anser att det inte är nödvändigt att stifta en separat teckenspråkslag. Enligt kommunförbundet kan problemen inte lösas genom att stifta en separat lag, dvs. genom att öka reglering. De teckenspråkiga språksamfunden är relativt små och utspridda, vilket för sin del försvårar produktion av tjänster. För att tillgodose de teckenspråkigas rättigheter ska det enligt förbundet i första hand satsas på den gällande lagstiftningens funktionalitet. För att kunna förbättra lagstiftningens funktionalitet krävs ökade resurser av staten, utbildning samt samarbete mellan förvaltningsområdena. Enligt regeringsprogrammet ska tilldelningen av nya uppgifter till kommunerna och utökningen av nuvarande uppgifter och förpliktelser begränsas. Kommunförbundet kräver att kommunerna ska få full ersättning för eventuella nya uppgifter och förpliktelser.

Enligt *Finlands Dövas Förbund rf* är det viktigt att de brister som finns i språklagsstiftningen åtgärdas med hjälp av en teckenspråkslag. Om en teckenspråkslag stiftas, bör det i samband med detta ses över hur de teckenspråkigas språkliga och kulturella rättigheter definieras och tillgodoses enligt speciallagstiftningen. Förbundet anser att förslaget i bedömningspromemorian om att stifta en kort allmän lag och precisera speciallagstiftningen är bra. Den föreslagna allmänna lagen skulle stärka de grundläggande rättigheterna och få den allmänna makten att erkänna existensen av denna språk- och kulturgrupp och dess behov på ett bättre sätt än för närvarande. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning förutsätter att myndigheternas medvetenhet ökas. Dessutom åläggs det en skyldighet att uppmärksamma dessa personers faktiska möjligheter att delta. Det är nödvändigt att det teckenspråkiga samfundet deltar i beredningen av innehållet i lagen. En av de viktigaste motiveringarna för behovet av att stifta en teckenspråkslag är att lagen skulle stärka rättigheterna för teckenspråkiga barn och barn som behöver teckenspråk. Det hotade finlandssvenska teckenspråket kräver särskilda åtgärder. Förbundet anser att det också är nödvändigt att bilda en delegation för teckenspråksärenden.

I utlåtandet från Finlands Dövas Förbund konstateras att tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna bör stödjas ekonomiskt trots uppskattningarna om statens ekonomiska situation. Enligt förbundet är det osakligt att hänvisa till enbart ekonomiska orsaker, i synnerhet om de verkliga kostnaderna inte har utretts. Utlåtandet preciserar till många delar det som presenteras i bedömningspromemorian. Det konstateras bland annat att de teckenspråkiga får information om de tjänster som kommunerna tillhandahåller på ett slumpmässigt sätt och ofta behöver själv fråga om information enligt förbundets uppgifter. Ett problem som de teckenspråkiga har på kommunnivå är att de inom vissa livsområden behöver tjänster direkt på teckenspråk och inte genom tolkning. I samband med

kommunreformen och/eller reformen av social- och hälsovården ska de frågor som gäller ordnande av lagstadgade tjänster kartläggas så att de teckenspråkigas behov också tas i beaktande. Tjänsterna ska genomföras i ett samarbete mellan sakkunniga och det teckenspråkiga samfundet.

Finlands Dövas Förbund är också bekymrad över kvaliteten på tolkutbildningen och anser det vara viktigt att det utarbetas undervisningsmaterial som grundar sig på forskning. Enligt förbundet ska en teckenspråkslag för sin del stödja utvecklingen av tolknings-tjänster, vilken är en omfattande helhet. Om en teckenspråkslag stiftas, bör man i detta sammanhang enligt Finlands Dövas Förbund göra en noggrann och omfattande utredning om både missförhållandena i speciallagstiftningen och det teckenspråkiga samfundets erfarenheter om hur verkställandet av andra lagar och bestämmelser bör utvecklas. Det bör även beaktas att en del av de teckenspråkiga är hörande.

Utlåtandet från Finlands Dövas Förbund rf får stöd av föreningen *Finlandssvenska Teckenspråkiga rf* samt *Föreningen Finlands Dövblinda rf*. Den senare lyfter dessutom fram behovet av att beakta de individuella sätt att ta emot teckenspråket som de dövblinda med teckenspråk som modersmål har, t.ex. behovet att teckna i ett litet synfält eller taktilt i handflatan, samt andra kommunikationssätt som möjliggör kommunikationen.

Finska Hörsselförbundet rf konstaterar att tjänsterna på teckenspråk och de teckenspråkigas rättigheter inte tillgodoses i tillräcklig omfattning genom den nuvarande lagstiftningen trots att teckenspråket nämns i flera olika lagar. Att stifta en separat teckenspråkslag är nödvändigt för att trygga de språkliga och kulturella rättigheterna för teckenspråkiga personer på samma sätt som för andra språkminoriteter. Både det finska och det finlandssvenska teckenspråket bör beaktas i lagen.

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7105
ISBN 978-952-259-315-3 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi